

**ATT STÖDJA BARNETS
TAL- OCH SPRÅKUTVECKLING**

ATT STÖDJA BARNETS TAL- OCH SPRÅKUTVECKLING

Ett barn lär sig tala i sin egen uppväxtmiljö. Tal- och ordinlärningen stöds allra bäst av den ömsesidiga dialogen i vardagen mellan barnet och den vuxna från den stund barnet föds. I dessa situationer är det viktigt att intresset är ömsesidigt. Föräldern följer med vad barnet intresserar sig för och delar barnets intresse. I en nära, trygg och vilsam omgivning kan barnets tillitsfullt lära sig nya färdigheter.

Språket och talet utvecklas genom att göra – man är tillsammans, man pysslar och leker. Barnet lär sig lättare ord som hör samman med något hen just sysslar med eller är intresserad av. De första orden är konkreta och hänger samman med bekanta situationer. I interaktiva situationer sporrar ögonkontakten barnet till att producera ljud. Den vuxna besvarar barnets blick och ljud med tal. Då vuxna talar med små barn är det naturligt att tala barnspråk. De gör talet enklare, växlar tonläge, betonar början av ord, håller pauser och upprepar sig. Gester och miner gör det lättare för barnet att förstå den vuxnas budskap.

STÖD FÖR TAL- OCH SPRÅKUTVECKLINGEN:

Gemensamma diskussioner

Lämpliga situationer för gemensamma samtal är då man äter och klär på sig, då man utför hemsysslor, gemensamma utfärder och då man går till butiken. Man kan berätta för barnet vad man just håller på med och samtidigt namnge föremål och saker som anknyter till sysslorna.

Att tillsammans minnas saker och händelser, till exempel efter en utfärd eller ett besök, utvecklar barnets minne och förmågan att återkalla i minnet. Att minnas hjälper också barnet att strukturera sina upplevelser och iakttagelser.

Att tala ett mångsidigt språk

Man ska gärna upprepa namnen på saker, föremål och händelser för barnet. Med ett barn som lär sig tala ska man använda korta tydliga satser och betona viktiga ord (”ska vi ta fram brödet ur skåpet, vill du ha smör på brödet, äter du mannen en stor bit bröd?”). Vanligt talspråk är den bästa talmodellen för barnet. Vid lämpliga tillfällen kan man använda skriftspråk och krångliga uttryck för att göra språket rikare.

Att sporra till talförsök

Ett barn talar alltid just så bra som han eller hon kan i precis den stunden. Man bör sporra och uppmuntra barnet. Den vuxna kan själv lugnt och tydligt upprepa det ord barnet letar efter eller erbjuda barnet olika svarsalternativ. Barnet kan då lära sig ett nytt ord eller återkal- la ett ord i minnet genom upprepning ("är det här en mandarin eller en apelsin, är de här ränderna gula eller röda?"). Att ständigt benämna ord och rätta till eller anmärka på felaktigheter i språket kan för ett barn kännas tråkigt och rentav minska talförsöken.

Att utvidga barnets talförsök

Barnets bristande talförsök ska helst bemötas som "riktigt tal" och man ska svara på talförsöken och samtidigt utvidga barnets uttryck (t.ex. barnet säger "omma" och den vuxna svarar "ja det är en fin blomma och där är ännu en blomma"). På det viset får barnet positiv respons och en rätt modell att följa.

Böcker, ramsor, rim och musik

Läsestunderna är betydelsefulla gemensamma stunder i barnets liv. Barnet är själv experten som väljer vilken bok man ska läsa, och det är bra att följa barnets intresse vid valet av bok. Böckerna hjälper barnet att uppleva vardagens iakttagelser och erfarenheter på djupet. Böckernas språk har ett större omfång jämfört med talspråket och böckerna utvecklar ordförrådet, hörförståelsen, fantasin och koncentrationsförmågan. Barnet lär sig ett gott språk och nya ord som han/hon kanske inte hör i sin hemmiljö. Det är också bra att lära sig att koncentrera sig på att enbart lyssna, utan stöd från ett ständigt bildflöde (jfr. TV, dvd, dator).

Då man använder sig av ramsor och rim vänjer sig barnet vid att lyssna på uttryck som skiljer sig från det vanliga talspråket. Att uttrycka något välbe- kant på ett speciellt, kanske överras- skande sätt utvecklar förmågan att förstå tal.

Sånger och sånglekar

Sånger och sånglekar spelar en viktig roll för språkutvecklingen. Rytmen och melodin utvecklar barnets hörrinne och förmågan att särskilja det man hör. Dessa färdigheter behöver barnet för att lära sig ord exakt och senare då barnet lär sig läsa och skriva.

TV, dvd, video, datorprogram

Rörliga bilder intresserar barn och är stimulerande på många sätt. Det lönar sig dock att begränsa den tid barnet tittar på TV eller video samt spelar datospel. Man ska dessutom försäkra sig om att programmet är lämpligt med tanke på barnets utvecklingsstadium. Barnet behöver sällskap av en vuxen och stöd för att förstå det sedda. Då barnet diskuterar med en vuxen om det hen sett lär sig barnet samtidigt nya ord och hur man berättar. Det är bra att skydda bebisar och små barn från TV:ns ständiga bakgrundsbrus efter- som det stör talutvecklingen. Det är bra att komma ihåg att TV, dvd, video och datospel är bra drängar men dåliga husbönder.

RIM OCH RAMSOR I BARNFAMILJENS VARDAG

I en barnfamiljs vardag finns det många stunder som lämpar sig för rim och ramsor, **till exempel** medan du byter blöjor på barnet, klär på, borstar tänderna, badar barnet och nattar barnet. Finger- och tåramsor gör nagelklippningen lättare. Olika lekramsor i vilka man hoppar, rör vid något eller kittlas hjälper barnet att uppfatta sin egen kropp och att njuta av rörelserna och överraskningarna.

ÄPPEL PÄPPEL PIRUM PARUM

Äppel päppel pirus parum,
kråkan satt på tallekvist,
hon sa ett, hon sa tu,
ute ska du vara nu!

trad.

OLE, DOLE, DOFF

Ole, dole, doff
kinke, lane, koff
koff e, lane, binke, bane
ole, dole, doff !
trad.

VISPA, VISPA PANNKAKSSMET

Vispa, vispa pannkakssmet,
(vispa runt med barnets hand)
Häll i laggen rund och het.
(häll med barnets hand)
Grädda, grädda i all hast.
(dra handen fram och tillbaka)
Vänd i luften med ett kast.
(svinga armen i luften).

Rose-Marie Dietrichson

PELLE PLUTT, PLUTT, PLUTT

Pelle plutt, plutt, plutt
tog ett skutt, skutt, skutt
över ån, ån, ån
tappa tån, tån, tån
in i kammarn efter hammarn
spika fast den lilla tån.
Sprang han hem, hem, hem
klockan fem, fem, fem
fi ck han mat, mat, mat
på ett fat, fat, fat
makaroner stora
som kanoner
som sa PANG!
(trad.)

ESSIKE, DESSIKE, LUNTAN, TUNTAN

Essike, dessike, luntan, tuntan
simmelimaka, kuckelikaka
ärtan, pärtan, piff paff puff.
trad.

RIDA, RIDA RANKA

Rida, rida ranka,
hästen heter Blanka.
Vart ska vi rida?
Till en liten piga.
Vad kan hon heta?
Jungfru Margareta,
den tjocka och den feta.
trad.

